

**JOHANNES AAVIK JA
EESTI KEELEUENDUS**

GIGANTUM HUMERIS

SARJA KOLLEGIUM

Airi-Alina Allaste (Tallinna Ülikool)

Karsten Brüggemann (Tallinna Ülikool)

Tiina Elvisto (Tallinna Ülikool)

Indrek Ibrus (Tallinna Ülikool)

Marju Kõivupuu (Tallinna Ülikool)

Mihhail Lotman (Tallinna Ülikool, Tartu Ülikool)

Rain Mikser (Tallinna Ülikool)

Katrin Niglas (Tallinna Ülikool)

Hannes Palang (Tallinna Ülikool)

Ülar Ploom (Tallinna Ülikool)

Kristjan Port (Tallinna Ülikool)

Jaan Puhvel (California Los Angelese Ülikool)

Rein Raud (Tallinna Ülikool)

Raivo Stern (Keemilise ja Bioloogilise Füüsika Instituut)

Marek Tamm (Tallinna Ülikool)

Peeter Torop (Tartu Ülikool)

Jaan Valsiner (Aalborgi Ülikool)

Anna Verschik (Tallinna Ülikool)

Airi Värnik (Tallinna Ülikool)

Tallinna Ülikool

Antoine Chalvin

JOHANNES AAVIK JA EESTI KEELEUUENDUS

Prantsuse keelest tõlkinud
Heete Sahkai

TLÜ Kirjastus
Tallinn 2023

GIGANTUM HUMERIS

Gigantum Humeris
Antoine Chalvin
Johannes Aavik ja eesti keeleuendus

Johannes Aaviku Selts
Keeleuenduse kirjastik B8

Originaali tiitel:
Antoine Chalvin
Johannes Aavik et la rénovation de la langue estonienne
Paris: L'Harmattan, ADÉFO 2010

Raamatu väljaandmist on toetanud
Eesti Kultuurkapital ja Prantsuse Instituut Eestis
Cet ouvrage a bénéficié du soutien du Programme
d'aide à la publication de l'Institut français

Konsulterinud Peep Nemvalts
Toimetanud Anti Saar
Küljendanud Sirje Ratso
Sarja makett: Rakett

© Antoine Chalvin, 2010
Autoriõigus (tõlge): Heete Sahkai, 2023
Autoriõigus: Tallinna Ülikooli Kirjastus, 2023

ISSN 2228-1029
ISBN 978-9985-58-951-9

TLÜ Kirjastus
Narva mnt 25
10120 Tallinn
www.tlupress.com

Trükk: Pakett

*Enne riist, siis teos;
enne keel, siis kirjandus.*

Johannes Aavik, 1912

SISUKORD

Autori eessõna eestikeelsele väljaandele	11
Sissejuhatus	15
Esimene osa. Keeleuudenduse ajalooline taust	19
I. Eesti keele kujunemine enne Johannes Aavikut	21
1. Kirjakeele süünd (1525–1686)	21
2. Vana kirjaviisi ajajärk (1686–1813)	23
3. Uue kirjaviisi kasutuselevõtt (1813–1875)	25
4. Ühtlustamispüüdlused (1875–1900)	26
5. Sõnavara ajakohastamine	28
6. Keeleuudenduse eelkäijad	32
7. Eesti keel XX sajandi algul	34
II. Johannes Aavik enne keeleuudendust 1880–1912.	36
1. Lapsepõlv ja noorukiiga (1880–1900)	36
2. Nooreestlaste ring (1900–1902)	38
3. Öpinguaastad Tartus ja Nižõnis (1902–1905)	39
4. Öpinguaastad Helsingis (1905–1910)	41
5. Tööelu algus Jaltas ja Kuressaares (1910–1911)	46
III. Keeleuudendus 1912–1925	48
1. Eluloolist	48
2. Keelealased tööd	50
3. Aavik kirjastaja ja tõlkijana	54
4. Liikumise kaastöölised ja poolehoidjad	56
5. Keeleuudenduse vastasleer	63
6. Uuendamine, standardiseerimine ja ajakohastamine	68
IV. Langus 1926–1944	72
1. Eluloolist	72
2. Uuendatud keele taandumine	74
3. Uuendus kõigi kiuste	75
V. Pärast keeleuudendust	81
1. Johannes Aavik Rootsis	81

2. Keeleuendus ja kommunistlik ideoloogia.	83
3. Rehabiliteerimine ja huvi uus tõus.	85
Teine osa. Keeleuenduse sisu	89
I. Teoreetilised alused.	91
1. Keele kolm tahku	91
2. Keele hindamise põhimõtted	93
3. Keeleuenduse vajalikkus ja õiguspärasus	97
4. Meetodid	99
II. Foneetilised, ortograafilised ja morfosüntaktilised uuendused. . .	102
1. Metodoloogilised lähtekohad	102
a. Ettepanekute valik	102
b. Liigitus	107
c. Kirjeldus.	107
2. Foneetika, fonoloogia, kiri	109
a) [ŋk] nõrk aste.	109
b) Laadivahelduse taastamine.	110
c) Järgsilbi /o/ taastamine	111
d) Rõhk võõrsõnades	113
e) <i>ü</i> asendamine <i>y</i> -iga.	114
f) /h/ kolmanda välte märkimine <i>hh</i> -ga	117
g) Teise ja kolmanda välte eristamine kirjas.	117
3. Nimisõna morfoloogia.	118
a) <i>i</i> -mitmus.	118
b) Uus kääne: agentaal.	120
c) Instruktiiv elustamine	121
d) Omastava muudatused	121
e) Osastava muudatused	125
f) Sisseütleva muudatused.	131
g) Teised käänded	136
4. Tegusõna morfoloogia	139
a) Tegevusnimed.	139
b) Mineviku kesksõnad	145
c) Gerundiiv.	148
d) Ajad	149
e) Umbisikulise tegumoe vormid.	152
f) Mitmuse kolmanda pöörde tunnus	153

5. Muud morfoloogilised uuendused	153
a) Omadus- ja määrsõna võrdlusastmed	153
b) Muudatused tuletiste sarjades	155
c) Muudatused liitsõnasarjades	156
d) Laensõnad	158
6. Süntaks	159
a) Sõnajärje degermaniseerimine (tegsõna asukoht)	159
b) Täiendi järelasendi võimalus	161
c) Võimalus paigutada määrus või sihitis aluse ja öeldise vahele	161
d) Tegusõna käändelised vormid ja lauselühendid	161
e) Sõnade väljajätt	163
f) <i>Genetivus qualitatis</i>	166
g) Omastav eessõna (<i>no</i>)	166
h) Käändevormide kasutamine	168
7. Kokkuvõte	170
a) Edukus	170
b) Kronoloogia	171
c) Päritolu	172
d) Põhjendused	174
e) Vajadus?	174
III. Sõnalooime	176
1. Üldpõhimõtted	176
2. Tuletamine	178
a) Olemasolevate mallide rakendamine	178
b) Mallide laenamine või taaselustamine	178
c) Kunstlikud liited	182
d) Kokkuvõte	183
3. Laenamine	185
a) Keelesisene laenamine (murded)	185
b) Soome keelest laenamine	186
c) Teised keeled	189
4. Kunstlik loomine	190
a) Definitatsioon	190
b) Moodustusviisid	191
c) Tulemused	195

Kolmas osa. Uuenduste levimine.	203
I. Leviku etapid	205
1. Sotsioloogiline mudel ja selle rakendamise probleemid	205
2. Esimene lahendus: korpusuuring.	207
3. Teine lahendus: levikuskaala.	209
4. Kunstlike sõnade leviku näitajad	212
5. Juhtumiuuringud ja levikutüübid	215
II. Kanalid ja vahendid	225
1. Avalikustamine ja tutvustamine	225
2. Selgitustöö	225
3. Esimesed kasutuselevõtjad	228
4. Filtrid, vahendajad, laienemine	229
III. Vastuvõttu seletavad tegurid	231
1. Struktuurne tegur: keelekogukonna suurus.	231
2. Ajaloolis-keelelised tegurid.	232
a) Keele mahajäämus	232
b) Keeleline alaväärsuskompleks	232
c) Keelekorraldustraditsioon.	233
d) Traditsioonilise normi puudumine	233
e) Samaaegne standardiseerimine	234
f) Tugev keeleteadlikkus	234
3. Kirjanduslikud tegurid	235
a) Esteetilised eelised	235
b) Uudsusevajakus	235
4. Personaalne tegur: Aaviku roll.	236
Kokkuvõte	239
1. lisa. Foneetiliste, ortograafiliste ja morfosüntaktiliste uuenduste loend	243
2. lisa. Kunstlikult loodud tüvede loend	250
Kasutatud kirjandus	268
Nimeloend.	278

AUTORI EESSÕNA

EESTIKEELSELE VÄLJAANDELE

Käesolev teos on tõlge 2010. aastal prantsuse keeles ilmunud raamatust, mis omakorda põhines 1994. aastal kaitstud doktoriväitekirjal.

Kuidas tekkis ühel noorel prantslasel 1980. aastate lõpus nii suur huvi Johannes Aaviku vastu, et ta valis Aaviku oma väitekirja teemaks? Minu huvi soome-ugri keelte vastu sai alguse 1984. aastal reisist Soome, millest sündis kaks aastat hiljem idee alustada Pariisi Riiklikus ida keelte ja kultuuride instituudis (Institut national des langues et civilisations orientales ehk INALCO) soome keele õpinguid. Soome keele juurest jõudsin eesti keele juurde ning see tõi mind aastatel 1988 ja 1989 kaks korda Eestisse, kus veedetud aeg jättis mulle sügava jälje. Samal ajal olid mind hakanud köitma tehiskeeled ja see, kuidas inimesed keelt vormivad. See juhtus eelkõige tänu Jyväskylä ülikooli raamatukogu esperantoosakonnale, mille ma avastasin, kui seal 1988. aastal ühe semestri õppisin. Seda huvi olid aidanud äratada ka Prantsusmaal soome-ugri keelte uurimisele aluse pannud Aurélien Sauvageot' kaks peateost, mis käsitlesid soome ja ungari kirjakeele ajalugu.¹ Sauvageot rõhutas, kui olulist rolli mängis nende keelte ajaloos tahtlik sekkumine, mille eesmärk oli sõnu või grammatilisi vorme luua või muuta. Eesti kirjakeele ajaloost ta samalaadset käsitlust avaldanud ei olnud. Selle kohta teavet otsides sattusin Valter Tauli artiklile eesti keeleuudendusest.² See tundus väga põnev ja mul tekkis tahtmine mõista, kuidas selline ainulaadne ettevõtmine oli saanud edukas olla. See oli seda intrigeerivam, et prantsuse keel näis tahtliku muutmise suhtes väga tõrges olevat. 1990. aasta prantsuse ortograafiareform pörkus tugevale vastuseisule, kuigi puudutas ainult väikesi detaile (peamiselt diakriitilisi märke ja sidekriipse). Prantsuse keele konservatiivsuse

---

¹ Aurélien Sauvageot, *L'édification de la langue hongroise*. Paris: Klincksieck 1971, 426 lk; Aurélien Sauvageot, *L'élaboration de la langue finnoise*. Paris: Klincksieck 1973, 477 lk.

² Valter Tauli, *The Estonian Language Reform. – La réforme des langues: histoire et avenir*. Sous la direction de István Fodor et Claude Hagège. Hambourg: Buske 1984, lk 309–330.

kõrval tundus Aaviku radikaalsete uuenduste suhteline edukus mulle väga põnev ja seletamatu.

Algse kava järgi oli väitekirja eesmärk võrrelda eesti keeleuendust esperanto ja tänapäeva heebrea keele loomisega, et püüda välja selgitada tegurid, mis soodustavad teadlikult kavandatud keeleuenduste käibeleminekut. Vajadusest väitekirja kolme aastaga valmis kirjutada pidin siiski varsti sellest võrdlusplaanist loobuma ning keskenduma eesti keele juhtumile, mis võimaldas mul põhjalikumalt ja süstemaatilisemalt Aaviku tööd uurida. Enne kaitsmist lugesid käsikirja ja tegid selles kasulikke parandusi INALCO soome-ugri keelte professor Jean-Luc Moreau ja eelkõige Eduard Vääri, üks väheseid eesti keeleteadlasi, kes luges vabalt prantsuse keelt.

Teksti on enne selle väljaandmist 2010. aastal täiendatud ja ajakohastatud, kuid suurem osa tööst põhineb siiski 1990. aastate algul saada olnud allikatel ja tehnilistel vahenditel, mistõttu see on paratamatult kohati veidi aegunud.

Pärast 2010. aastat on keeleuenduse kohta avaldatud väga vähe keeleteaduslikke uurimusi,³ küll aga on mitu väljaannet lisanud detaile ja uusi teadmisi Johannes Aaviku elu ja loomingu kohta, eelkõige tema päevikud, mis avaldati 2010. aasta lõpus ja 2014. aastal.⁴ Siinses käsitluses ei ole neid allikaid kasutatud ja neid ei ole veel teaduslikult läbi uuritud. Pole kahtlust, et käesoleva teose biograafilisi peatükke saaks nende põhjal parandada või täiendada.

Ka uuenduste levikut, mis on raamatu kolmanda osa teema, oleks tänapäeval võimalik palju täpsemalt uurida, kui koostada Aaviku kirjutistest ja tol ajal avaldatud tekstidest suur elektrooniline korpus. Siinse

---

³ Siiski võib välja tuua Jekaterina Mištšenko magistritöö „Johannes Aavik keelekorraldajana Rootsis (1944–1973): Keeleuenduse õppevõimalusi koolitunnis“ (Tallinna Ülikool, eesti keele ja kultuuri instituut 2012), kus on näiteks dateeritud varasemaks mõned Aaviku poolt Rootsis kunstlikult loodud sõnad, mille mina olin leidnud alles 1955. aastal ilmunud allikast. Uusi ja huvitavaid vaatepunkte keeleuendusele pakuvad ka kaks Mati Hindi artiklit, mis on Aaviku töö suhtes küll väga kriitilised: Mati Hint, Kas ynned sa olbama sirnangot? Johannes Aaviku visionäärsus keeleteoreetilisest vaatepunktist. – Keel ja Kirjandus 2011, nr 1, lk 809–820; Mati Hint, Hilise Aaviku radikaalne keeleuendus. – Keel ja Kirjandus 2012, nr 2, lk 81–102.

⁴ Johannes Aavik, *Ideep: Johannes Aaviku ideede päevik*. Tallinn: TEA Kirjastus 2010. 739 lk; Johannes Aavik, *Päevaraamat 1916–1929*. Tartu: Ilmamaa 2014. 310 lk.

töö alustamise ajal, 1991. aastal, ei olnud veel tekste digiteeritud ning spetsiaalse rahastuseta töötava üksiku uurija käsutuses ei olnud sellise korpuse loomiseks vajalikke infotehnoloogilisi vahendeid.

Vaatamata neile üksikutele puudustele, mis on tingitud raamatu kirjutamise ajast, on see tänini ainuke täielik ja metoodiline uurimus Aaviku teoreetilistest lähtekohtadest ja tema keeleuudenduse käigus pakutud uuendustest, nagu ka seni ainuke katse seletada, miks selline keele muutmise algatus, mis ei vastanud tegelikele suhtlusvajadustele, paradoksaalsel kombel nii edukas oli. Raamatu lisana esitatud kunstlikult loodud sõnade sõnastik on seniavaldatutest kõige täielikum, ehkki sealt puuduvad tõenäoliselt mõned sõnad, mille Aavik lõi Rootsis.

Seetõttu on mul hea meel, et see raamat on nüüd kättesaadav ka eesti lugejatele, ja ma tänan südamest kõiki, kes selle avaldamise võimalikuks tegid, eriti idee algatajat Helgi Vihmat, Peep Nemvaltsi ja Johannes Aaviku Seltsi juhatust ning tõlkija Heete Sahkaid, kes tegi ära suure töö.

Antoine Chalvin

SISSEJUHATUS

Inimesed saavad „keeltele toimet avaldada“⁵ mitmesugusel viisil. Neist viisidest on koostatud mitu tüpoloogiat ja klassifikatsiooni, mis aga üksteisest osalt lahknevad ja millest ükski ei ole üldaktsepteeritavaks kujunenud. Ainult üks eristus tundub olevat selgelt kinnistunud ja üldiselt omaks võetud: keele *funktsioonide* ja ühiskonna keelekasutuse mõjutamist eristatakse *keelendite* mõjutamisest. Keelekorralduse sellise kaksikjaotuse tähistamiseks on pakutud mitut terminipaari: staatusekorraldus vs. korpusekorraldus,⁶ väline mõjutamine vs. sisemine mõjutamine,⁷ keelte mõjutamine vs. keele mõjutamine⁸ jne.

Teist tüüpi keelekorralduse sees on tehtud omakorda eristusi sõltuvalt sellest, kui ulatuslikult keelde sekkutakse, milliseid keele valdkondi sekkumine puudutab ja mis eesmärged sellega taotletakse. Näiteks Claude Hagège eristab *plaanimist*, mille eesmärk on keele arengut lihtsalt kontrollida, *reformimist*, mille eesmärk on keelt muuta, ja *ajakohastamist*, mis seisneb peamiselt sõnavara rikastamises, et viia see vastavusse uute vajadustega.⁹ Louis-Jean Calvet' käsitluses saab keelde sekkuda kolmel tasandil: ortograafia, sõnavara ja murdevariandid (keelenormi kehtestamine).¹⁰

Huvitava käsitluse on välja pakkunud Robert L. Cooper, kes määratleb neli peamist keele vormi sekkumise liiki: kirjaviisi loomine (kirjaliku koodi väljatöötamine), standardiseerimine (keelenormi väljatöötamine), ajakohastamine (sõnavara rikastamine) ja *uuendamine*. Viimane termin tähistab „püüdu muuta juba välja kujunenud koodi“, sõltumatult iga-sugustest suhtlusvajadustest. Kui kirjaviisi loomise, standardiseerimise ja eelkõige ajakohastamise eesmärk on muuta keelt selleks, et see saaks täita uusi funktsioone, siis on ka selliseid sekkumisi, mida ajendavad täiesti teistlaadi kaalutlused (esteetilised, rahvuslikud, ideoloogilised jne)

---

⁵ Hagège 1983.

⁶ Kloss 1969.

⁷ Hagège 1983.

⁸ Calvet 1987.

⁹ Hagège 1983.

¹⁰ Calvet 1987.

ja mille tulemuseks ei ole keele areng, vaid lihtsalt see, et keel *täidab samu suhtlusfunktsioone teistmoodi*.¹¹ Cooper toob uuendamise näiteks selle, kuidas Nõukogude võim muutis korduvalt Kesk-Aasia turgi keelte tähes-tikku (araabia – ladina – kirillitsa) või kuidas anglosaksi maade feminis-tid võitlevad seksistliku keelekasutuse vastu.

Kuna uuendamine ei lähtu keelelistest vajadustest, tundub selle edu-kus erandlikum ja raskemini seletatav kui esimest kolme tüüpi keele-korralduse edu. See ongi üks Cooperi järeldustest: „Kui korpusekorral-dus ei ole seotud keele kasutusfunktsioonide muutumisega, on sellel vähe lootust tulemusi anda“.¹²

Leidub siiski ka õnnestunud uuendust ehk keele muutmise juhtu-meid, mis ei ole olnud keeleliselt vajalikud, kuid mille kõnelejate ena-mus on sellegipoolest omaks võtnud. Üks huvitavamaid neist leidis aset Eestis aastatel 1912–1944 keeleteadlase Johannes Aaviku (1880–1973) juhtimisel. See kannabki keeleuuenduse nime ja näib esmapilgul tõe-polest eespool toodud definitsioonile vastavat. Aavik seadis eesmärgiks eesti keele kaunimaks ja rikkamaks muutmise, pidades eelkõige silmas selle tarvitamist kirjanduses. Teise maailmasõjani pakkus ta peamiselt esteetilistel ja tihti väga subjektiivsetel ajenditel välja radikaalseid orto-graafilisi, foneetilisi, morfoloogilisi ja süntaktilisi uuendusi ning mitu tuhat eri viisil saadud uut sõna ja tegeles nende propageerimisega. Kõik eesti keele ajaloo uurijad on üksmeelel, et liikumist saatis keelekasutajate hulgas teatav edu ning see avaldas kirjakeelele märgatavat mõju. Keele-uuenduse edu tundub seda üllatavam, et Claude Hagège'i mõistes oli tegu keelde sekkumise nn isikliku teega: liikumise algataja ja juht oli üksikisik ning liikumisel puudus igasugune ametlik toetus – vastupidi, see isegi *vastandus* ametlikele keeleinstitutsioonidele, mis teeb edukuse eriti ras-kesti seletatavaks. Tuleb mõista, kuidas sai üksikisik (mitte rühmitus, organisatsioon või võimuinstants) ilma keelelise vajaduseta terve rahvuse keelt mõjutada ning milliste vahenditega tal õnnestus enda pakutud uued vormid käibele viia, kuigi need olid kõnelejate jaoks harjumuspäratud.

Uute keelendite leviku uurimine ja seletamine, mis on üks siinse töö eesmärke, eeldab kogu toonase uuendusliikumise ajaloo ja keelelise

---

¹¹ Cooper 1989, lk 125–154.

¹² *Ibid.*, lk 184.

sisu võimalikult üksikasjalikku kirjeldamist. Lisaks sellele heuristilisele funktsioonile on Johannes Aaviku juhitud eesti keele uuenduse tervik-käsitlust ka iseenesest vaja, sest sellest ainulaadsest keelekorralduslikust ettevõtmisest ei ole seni üheski keeles piisavalt süsteemset ega põhja-likku ülevaadet kirjutatud. Laia levikuga keeltes avaldatud üldkäsitlused on üsna pealiskaudsed ja mõnikord lihtsustavad. Eesti keeles avaldatud põhjalikumad uurimused on kättesaadavad üksnes eesti keelt oskavatele lugejatele ning käsitlevad ainult ettevõtmise üksikaspekte.

Uurimuse esimeses, ajaloo osas paigutan keeleuuenduse eesti kirja-keele ajaloo taustale, kirjeldan Johannes Aaviku uuendustöö kujunemislugu ning annan esialgse ülevaate liikumise käigust ja ühiskondlikest järelmitest.

Järgneb keeleline osa, milles tutvustan ja analüüsin keeleuuenduse põhimõtteid. Selle käigus näitan, et tegu oli tõepoolest *uuendusega* ees-pool defineeritud tähenduses, ja määratlen täpsemalt ettevõtmise ole-muse, lähtudes selle peamistest eesmärkidest. Samuti hindan keeleuuen-duse edukuse määra ja uurin, kas konkreetsete uuenduste omaksvõttu saab seostada nende sisemiste või väliste omadustega.

Viimases, kolmandas osas uurin ajaloolise ja keelelise käsitluse tule-muste valguses uuenduste levikut ja pakun nende eduka käibelemineku seletuse.

ESIMENE OSA

KEELEUUENDUSE
AJALOOLINE TAUST

